

HC 6A, 11-03-2019, uitleg, redelijkheid en billijkheid en wijziging van omstandigheden

Uitgangspunt in dit college is dat we een overeenkomst hebben gesloten. Er is aanbod en aanvaarding. Er is geen sprake van wilsontbreken of wilsgebreken. Wat vloeit er nu voort uit de overeenkomst?

Rechterlijke uitleg onvermijdelijk

Voorbeelden:

Iemand koopt een auto voor 10.000 euro, de betaling van de koopprijs moet uiterlijk op 31 mei 2017 worden gedaan. In de overeenkomst staat:

- ‘‘Bij te late levering is de verkoper een boete verschuldigd van 7500 euro.’’

Geldt dit ook bij overmacht? Wat als er sprake is van een brand waar de verkoper niets aan kan doen? Het hangt hier ook af van de communicatie van partijen. Misschien is het zo dat de koper de zaak van de verkoper weer doorverkoopt en dat in die overeenkomst een boetebeding zit. Stel dat de verkoper inderdaad te laat levert maar dat de tweede koopovereenkomst niet meer bestaat. Is het dan nog redelijk dat de koper zich beroept op dit beding? Dit is een hele duidelijke bepaling, maar in de praktijk kunnen er talloze vragen opkomen.

In een internationale overeenkomst tussen een Nederlands en een Duits bedrijf staat:

- ‘‘Bij geschillen is de Rb Amsterdam bevoegd.’’

Je kan dit lezen als ‘‘bij geschillen is in ieder geval’’ en als ‘‘bij geschillen is uitsluitend’’ de rechtbank Amsterdam bevoegd. Stel de rechtbank Amsterdam geeft een vonnis die voor jou negatief is, en je wilt in hoger beroep. De wederpartij kan hier ook zeggen dat dat hier niet kan, immers was alleen de rechtbank Amsterdam bevoegd. Dan kan je dus ook niet in hoger beroep en cassatie.

Spanning tussen drie idealen

Het rechtstelsel bevindt zich in een soort spanning. Aan de ene kant hebben partijen een grote **vrijheid** bij hun contractuele betrekkingen. Dit kan ook tot **onrechtvaardigheid** leiden. Je wilt dus ook dat de rechter in kan grijpen. Daarentegen wil je niet dat de rechter aan de haal gaat met de tekst van de overeenkomst. Als je de rechter minder ruimte wil geven, moet je ervoor zorgen dat er weinig leemtes in de overeenkomst zitten. Hoe meer je opschrijft, hoe meer aanknopingspunten je voor een rechter geeft om de overeenkomst te interpreteren. Meer is niet altijd duidelijker. Het moet ook **efficiënt** blijven.

Uitleg: beperking invloed rechter

Men is in Nederland ook een beetje huiverig voor de invloed van rechters bij overeenkomsten. Dit is ook af te leiden uit de volgende bepalingen.

- **Art. 11 Wet Algemene Bepalingen:** ‘‘De rechter moet volgens de wet recht spreken: hij mag in geen geval de innerlijke waarde of billijkheid der wet beoordelen.’’
- **Art. 1378 oud BW:** Indien de bewoordingen in een overeenkomst duidelijk zijn, mag hier niet door uitlegging van afweken worden.

Rechtsgevolgen overeenkomsten (6:248 lid 1)

Overeenkomsten hebben de rechtsgevolgen die partijen overeenkomen en die naar aard van de overeenkomst voortvloeien uit de wet, gewoonte en redelijkheid en billijkheid. Rechtsgevolgen worden dus niet slechts door de partijafpraak bepaald. De partijafpraak staat echter wel voorop. Alleen bij een leemte in de overeenkomst komen de wet, gewoonte en de redelijkheid en billijkheid aan de orde.

Uitleg van overeenkomsten

Je hebt afspraken die partijen maken en in de overeenkomst zijn neergelegd. Ook kan je te maken hebben met afspraken die voor de overeenkomst zijn gemaakt en hier niet in zijn opgenomen. Let ook op **stilzwijgende afspraken**.

In een overeenkomst is het volgende opgenomen: ‘‘Deze distributieovereenkomst geldt voor een periode van 4 jaar gerekend vanaf het moment van de ondertekening’’. Het gebeurt in de praktijk heel vaak dat partijen een overeenkomst sluiten en in dat kader aan de gang gaan. Als de overeenkomst inmiddels is afgelopen heeft niemand dat door en gaan partijen vrolijk door met de overeenkomst. Ze gedragen zich alsof de overeenkomst nog geldt. Kan je hieruit opmaken dat ze hier opnieuw een overeenkomst hebben gesloten voor 4 jaar onder precies dezelfde voorwaarden? (**art. 3:37 BW**).

Uitlegmaatstaf: Haviltexnorm

H koopt een machine van E. De volledige machine is nog niet helemaal betaald. Er is een beding in de overeenkomst opgenomen waarin staat dat de koper het recht heeft de machine terug te geven. H deelt mede van dit beding gebruik te willen maken en vordert betaling. E vordert afgifte van de machine en betaling van het restant van de koopsom.

De Hoge Raad oordeelt in r.o. 2 dat hoe een contract moet worden uitgelegd niet uitsluitend beantwoord kan worden aan de hand van de bewoordingen. Een **zuiver taalkundige** uitleg van de bepalingen is niet voldoende. Voor de beantwoording hiervan komt het aan op de zin die partijen in de gegeven omstandigheden over en weer **redelijkerwijs aan deze bepalingen mochten toekennen** en op hetgeen zij te dien aanzien redelijkerwijs van elkaar mochten verwachten.

Omstandigheden die bijvoorbeeld relevant zijn voor de vraag of partijen mochten vertrouwen op een bepaalde uitleg:

- Maatschappelijke kring waartoe partijen behoren
- Rechtskennis die van zodanige partijen kan worden verwacht
- Aannemelijkheid van gevolgen van een bepaalde uitleg

In Engeland en de Verenigde Staten is een andere benadering, daar heb je de **plain meaning rule** (=plain meaning prevaleert indien de partij stelt dat de werkelijke wil afwijkt van de tekst in het contract) en de **parol evidence rule** (= getuigenbewijs m.b.t. een wil die afwijkt van de tekst in het contract is niet toegestaan).

Uitlegmaatstaf: CAO-norm

Een werknemer had een veiligheidsregel overtreden. Hij rookte. Dit was een kwestie van veiligheid i.v.m. de brandbare spullen waar ze mee werkten. Hierna had de werkgever de werknemer in een lagere functie geplaatst, waardoor hij minder salaris kreeg. De grondslag hiervoor vond de werkgever in deze bepaling uit de CAO:

‘‘Werknemers, die door eigen toedoen, door onbekwaamheid of op eigen verzoek, worden geplaatst in een lager ingedeelde functie, worden in de overeenkomende lagere salarisschaal ingedeeld.’’

De werkgever zei dat het door eigen toedoen was. De werknemer zei dat dit niet zo was, het was immers niet door onbekwaamheid of op eigen verzoek. Hoe letterlijk moet je dit interpreteren? De Hoge Raad heeft toen de **CAO-norm** ontwikkeld: ‘‘Voor de uitleg zijn de **bewoordingen van de desbetreffende bepaling**, gelezen in het licht van de gehele tekst van die overeenkomst, in beginsel van doorslaggevende betekenis.’’ De gedachte hierachter is dat de partijen geen invloed hadden op gebruikte termen en de bedoeling daarvan niet kenbaar is voor hen.

Verhouding Haviltexnorm en CAO-norm

In het **arrest DSM/Fox** zegt de Hoge Raad dat er een vloeiende overgang is tussen de Haviltexnorm en de CAO-norm. Bij de uitleg van een schriftelijk contract zijn alle omstandigheden beslissend, naar de maatstaven van redelijkheid en billijkheid. De Hoge Raad zegt hier dat uitleg dus **niet uitsluitend taalkundig** mag plaatsvinden.

In **Meyer Europe/PontMeijer** zegt de Hoge Raad dat onder omstandigheden als uitgangspunt beslissend gewicht mag worden toegekend aan taalkundige betekenis. Dit kan als er sprake is van de volgende omstandigheden:

- De betwiste clausule is onderdeel van een schriftelijk, gedetailleerd en uitgebreid contract
- Er is grondig onderhandeld over de betwiste clausule
- Beide partijen zijn grote ondernemingen
- De partijen hebben deskundigen ingeschakeld

In het **arrest Lundiform/Mexx** zegt de Hoge Raad dat ook bij een commerciële overeenkomst tussen grote partijen de Haviltex-formule beslissend blijft. De rechter kan als uitgangspunt nemen dat de taalkundige betekenis zwaar weegt, maar door omstandigheden kan het zo zijn dat er een andere dan een taalkundige betekenis moet worden gegeven aan de overeenkomst.

Redelijkheid en billijkheid

De rechter stelt de redelijkheid en billijkheid vast met behulp van de algemene rechtsbeginselen, in Nederland heersende rechtsovertuigingen en met behulp van maatschappelijke en persoonlijke belangen (**art. 3:12 BW**). De redelijkheid en billijkheid heeft een **aanvullende werking** om leemtes in overeenkomsten op te vullen (**art. 6:248 lid 1 BW**) en een **beperkende werking** waar een contractueel beding niet van toepassing wordt geacht (**art. 6:248 lid 2 BW**).

Aanvullende werking (6:248 lid 1 BW)

Er is een overeenkomst tussen een huisarts en een ziekenfonds. In de overeenkomst stond niets geregeld over opzegging. Mocht het ziekenfonds opzeggen bij bewuste wanprestatie door de huisarts? De Hoge Raad zegt dat uit de redelijkheid en billijkheid kan voortvloeien dat opzegging mogelijk is. Dit kan met name bij omstandigheden die zo ernstig zijn dat de huisarts hier naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid geen instandhouding van de overeenkomst mocht verwachten.

Beperkende werking (6:248 lid 2)

Saladin/HBU: HBU adviseert S ongevraagd om aandelen te kopen. HBU zegt dat dit 100% veilig is. Al snel blijkt dat de aandelen waardeloos zijn. S vordert schadevergoeding van HBU, maar deze beroept zich op het exoneratiebeding. De Hoge Raad oordeelt dat ook bij afwezigheid van kwade trouw een beroep op een exoneratiebeding naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar kan zijn. Relevante omstandigheden waarnaar gekeken moet worden zijn bijvoorbeeld:

- Zwaarte van de schuld van de partij en het gewicht van de betrokken belangen
- De aard en de inhoud van de overeenkomst
- De maatschappelijke positie en de onderlinge verhoudingen tussen partijen
- De wijze waarop het beding tot stand is gekomen
- De mate waarin de wederpartij zich van de strekking van het beding bewust was

Wijziging van omstandigheden

Paradine v. Jane (1647): P verhuurt een stuk grond aan J. J kan wegens een burgeroorlog gedurende enige tijd geen gebruik maken van de grond. Is J over die tijd toch huur verschuldigd? De rechter in deze tijd noemde het pech en J moest toch gewoon huur betalen.

Krell v. Henry (1903): H huurt een flat om uitzicht te hebben op de kroningsplechtigheid van Edward VII. Deze wordt echter ziek en de hele plechtigheid gaat niet door. Hier oordeelde de rechter dat de huurt niet betaald hoefde worden.

De vereisten die voor onvoorziene omstandigheden worden gegeven staan in **art. 6:258 lid 1 en 2 BW**. Lid 1: ‘‘ De rechter kan **op verlangen van een der partijen** de gevolgen van de overeenkomst wijzigen of deze geheel of gedeeltelijk ontbinden op grond van **onvoorziene omstandigheden** welke van dien aard zijn dat de wederpartij naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid ongewijzigde instandhouding van de overeenkomst **niet mag verwachten**. Aan de wijziging of ontbinding kan terugwerkende krachten worden ontleend.’’

Lid 2: ‘‘ Een wijziging of ontbinding wordt niet uitgesproken, voor zover de omstandigheden krachtens de aard van de overeenkomst of de in het verkeer geldende opvattingen **voor rekening komen van degene die zich erop beroept**.’’

Onvoorzien betekent niet onvoorzienbaar. Onvoorzien betekent dat er sprake is van een leemte in de overeenkomst. De omstandigheden moeten dateren van na sluiten van de overeenkomst. Bij toepassing van art. 6:258 BW moet er grote terughoudendheid zijn.

HC 6B, 13-03-2019, Nakoming, schadevergoeding en ontbinding

We hebben een overeenkomst gesloten die rechtsgeldig tot stand is gekomen. Er is geen sprake van een wilsgebrek en we weten hoe de overeenkomst uitgelegd moet worden. Nu presteert de schuldenaar niet: wat kan je doen?

- **Nakoming**
- **Ontbinding**
- **Schadevergoeding**
- **Opschorting**

Sommige opties sluiten elkaar uit. Je kan nakoming en schadevergoeding combineren. Je kan ontbinding en schadevergoeding combineren. Je kan daarentegen niet nakoming en ontbinding combineren. Alle opties hebben afzonderlijke vereisten. De opschorting is geregeld in **art. 6:52 en 6:262 BW**. Koper wordt geconfronteerd met niet leveren van de verkoper. Je kan hier kiezen om niet te betalen.

Nakoming

Nakoming is geregeld in **art. 3:296 BW**:

Lid 1) Tenzij uit de wet, uit de aard der verplichting of uit een rechtshandeling anders volgt, wordt hij die jegens een ander verplicht is iets te geven, te doen of na te laten, daartoe door de rechter, op vordering van de gerechtigde, veroordeeld.

Lid 2) Hij die onder een voorwaarde of een tijdsbepaling tot iets is gehouden, kan onder die voorwaarde of tijdsbepaling worden veroordeeld.

Je kan hier ook denken aan hinder. Je kan vorderen bij de rechter dat degene die jou hindert hier mee stopt. Daarnaast kan je ook denken aan oneerlijke concurrentie: iemand doet niet-kloppende mededelingen over jouw product. De **dwangsom** is geregeld in **611a Rv** e.v. Als je aan de rechter vraagt om iemand ergens voor te veroordelen, kan je aan de rechter vragen dat voor iedere dag dat de veroordeelde niet aan de rechterlijke uitspraak voldoet, deze een boete betaalt aan degene op wiens recht inbreuk is gemaakt. Als de benadeelde schade heeft geleden, heeft hij recht op schadevergoeding. Dit staat los van de dwangsom. Let er ook op dat anders dan bij schadevergoeding dat voor een vordering tot nakoming niet vereist is dat degene die je aanspreekt verwijt valt te maken. **Toerekening** is geen vereiste. Schade is ook niet vereist.

Verrekening kan je zien als een vorm van nakoming (**6:127 e.v.**).

Schadevergoeding

Art. 6:74 BW:

Lid 1) Iedere tekortkoming in de nakoming van een verbintenis verplicht de schuldenaar de schade die de schuldeiser daardoor lijdt te vergoeden, tenzij de tekortkoming de schuldenaar niet kan worden toegerekend.

Lid 2) Voor zover nakoming niet reeds blijvend onmogelijk is, vindt lid 1 slechts toepassing met inachtneming van hetgeen is bepaald in de tweede paragraaf betreffende het verzuim van de schuldenaar.

Stel een verkoper levert rot fruit waardoor de koper ziek wordt. Het is aan de verkoper **toe te rekenen** dat het fruit rot is. De **tekortkoming** is het rotte fruit. Er is **schade** bij de koper, deze is namelijk ziek. Er is ook sprake van een **causaal verband** omdat de koper door het rotte fruit ziek is geworden. De schuldenaar moet er mee komen dat de tekortkoming hem niet kan worden toegerekend. Als het gaat om wanprestatie is het aan de schuldeiser om naar voren te brengen dat er sprake is van wanprestatie. Vervolgens is het aan de schuldenaar om te zeggen dat de tekortkoming hem niet kan worden toegerekend.

Tekortkoming

Een tekortkoming betekent dat de prestatie van de schuldenaar niet in overeenstemming met de afspraak is. Dit constateer je door uit te leggen. Wat moest de schuldenaar doen? Vervolgens ga je kijken wat er in de werkelijkheid is gebeurd. Dit veronderstelt dat de verbintenis **opeisbaar** was. Als ergens staat dat iemand op een bepaalde datum een prestatie moet verrichten, is pas met ingang van die datum de vordering opeisbaar (**art. 6:38, 6:39 BW**).

Toerekenbaarheid tekortkoming

Er zijn vier gronden waarop je kan toerekenen (**art 6:75 BW**): schuld (verwijtbaarheid), wet, rechtshandeling en verkeeropvattingen.

Toerekening krachtens de wet

A slaat meubels op bij bedrijf B. Werknemer C, die in dienst is van bedrijf B, veroorzaakt een brand waardoor de meubels van A vernietigd worden. In **art. 6:76 BW** staat dat B hier jegens A aansprakelijk is, ook al is het niet zijn schuld. Stel de burens hebben hier ook schade van, dan moeten die hun vordering baseren op grond van **art. 6:170 BW**.

D veroorzaakt bij E schade met een boormachine die niet naar behoren werkt. D is hier op grond van **art. 6:77 BW** aansprakelijk jegens E, ook al heeft hij hier geen schuld. Als hier een derde schade lijdt door het gebrek, moet deze zijn vordering baseren op **art. 6:173 BW**.

Geldnet/Kwantum: de Hoge Raad zegt hier dat een hulppersoon iemand is die betrokken is bij de uitvoering van de verbintenis waarin is tekortgeschoten. Bij een hulppersoon maakt het aantal schakels tussen de hoofdpersoon en de hulppersoon niet uit.

Zentveld/Assicurazioni: de Hoge Raad formuleert hier de **tenzij-formule** uit art. 6:77 BW. In beginsel ben je aansprakelijk voor het gebruiken van zaken, tenzij de inhoud en strekking van de rechtshandeling de verkeersopvatting of overige omstandigheden ervoor zorgen dat dit niet zo is.

Toerekening krachtens rechtshandeling

Rechtshandeling moet je eigenlijk lezen als overeenkomst. Is er misschien een exoneratieclausule of een garantiebeding opgenomen?

Verzuim

Als de prestatie blijvend onmogelijk is, is er meteen een recht op schadevergoeding. Anders dan moet de schuldenaar in verzuim zijn (**art. 6:81 e.v. BW**)

Verzuim treedt in door **ingebrekestelling (art. 6:82 BW)** of **van rechtswege (art. 6:83 BW)**.

Art. 6:83 BW: "Het verzuim treedt zonder ingebrekestelling in:

- a. wanneer een voor de voldoening bepaalde termijn verstrijkt zonder dat de verbintenis is nagekomen, tenzij blijkt dat de termijn een andere strekking heeft.
- b. wanneer de verbintenis voortvloeit uit onrechtmatige daad of strekt tot schadevergoeding als bedoeld in artikel 74 lid en de verbintenis niet terstond wordt nagekomen;
- c. wanneer de schuldeiser uit een mededeling van de schuldenaar moet afleiden dat deze in de nakoming van de verbintenis zal tekortschieten."

Vereisten ontbinding (art. 6:265)

Hier geldt **geen toerekeningsvereiste**. Schuldenaar schiet tekort, maar ook al kan hij hier niks aan doen kan er wel ontbonden worden. Waarom is het handig om de schuldeiser de mogelijkheid te geven om te ontbinden? De schuldeiser kan anders misschien klem komen zitten. Wat als de schuldeiser echt zit te springen om de spullen die hij nodig heeft en ondertussen een andere overeenkomst sluit? Stel dat de schuldeiser dit niet zou doen en grote schade lijdt, kan de rekening worden neergelegd bij de

schuldenaar. Als de schuldeiser niet makkelijk zou kunnen ontbinden zullen veel schuldeisers aarzelen of ze de tweede overeenkomst zullen sluiten. De vereisten van ontbinding zijn als volgt. In lid 1 staat dat er sprake moet zijn van een tekortkoming, tenzij de tekortkoming de ontbinding niet rechtvaardigt (cumulatief). In lid 2 staat dat de tekortkoming tijdelijk of blijvend onmogelijk is, of dat de schuldenaar in verzuim is (alternatief).

Gevolgen ontbinding

Art. 6:271 BW: “Een ontbinding bevrijdt de partijen van de daardoor getroffen verbintenissen. Voor zover deze reeds zijn nagekomen, blijft de rechtsgrond voor deze nakoming in stand, maar ontstaat voor partijen een verbintenis tot ongedaanmaking van de reeds door hen ontvangen prestaties.” Verbintenissen die nog niet uitgevoerd zijn worden bevrijd, verbintenissen die wel al zijn uitgevoerd worden teruggedraaid. Als iemand tekortschiet in de nakoming van een terugdraaiverplichting waardoor de andere partij schade lijdt, moet je weer terugvallen op **art. 6:74 BW** om de schade vergoed te zien. Anders dan bij vernietiging heeft ontbinding **geen terugwerkende kracht (art. 6:269 BW)**.

Twickler/R

Twickler verhuurt een marktterrein aan R die daar een snackbar heeft. In de huurovereenkomst staat dat er niet gehandeld mag worden in strijd met de wet en dat er geen gevaar mag zijn voor het intrekken van de vergunning. R wordt 2 keer veroordeeld vanwege het overtreden van de Warenwet. Twickler vordert ontbinding van de overeenkomst. Hoge Raad zegt hier dat je **rekening moet houden met de omstandigheden van het geval**. Je mag niet op voorhand al onderscheid maken tussen kernbedingen en andere bedingen. De vraag is natuurlijk of je toch tot een soort belangenafweging moet overgaan? Wat als het voor de schuldenaar erg nadelig is om te ontbinden, terwijl het voor de schuldeiser eigenlijk niet uitmaakt. Is een ernstige tekortkoming vereist?

Tromp en Tromp/Regency

Regency koopt een stuk grond van Tromp en betaalt ongeveer 10% van de koopprijs. De schuldenaar betaalt niet, de schuldeiser ontbindt buitengerechtelijk. De schuldenaar biedt later aan alsnog na te komen en alle schade te vergoeden. Is het onredelijk van de schuldeiser om hier niet mee akkoord te gaan? Kent de rechter effect toe aan de ontbinding of oordeelt deze dat het toch een beetje onredelijk? Schuldenaar en schuldeiser moeten zich namelijk redelijk tegenover elkaar gedragen. De Hoge Raad zegt hier dat op de enkele grond dat de schuldeiser in een alternatief niet in een wezenlijke nadelige positie komt te verkeren, er niet onredelijk kan worden ontbonden. **Iedere tekortkoming geeft een recht tot ontbinding.**